
ДЕРЖАВНА ПРИКОРДОННА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ

STATE BORDER GUARD SERVICE OF UKRAINE AS SUBJECT OF CRIMINAL INTELLIGENCE

***Анатолій Притула¹, **Сергій Халимон², **Олександра Гриньків³**

**Національна академія управління (вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна, 03151)*

***Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (вул. Шевченка, 46, м. Хмельницький, 29001)*

***Anatolii Prytula, **Serhii Khalymon, **Oleksandra Hrynkiv**

**National Academy of Management (15, Ushynskogo, Kyiv, Ukraine, 03151)*

***Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (46 Shevchenka St., Khmelnytskyi, 29001)*

Отримано: 20.12.2024. Затверджено: 27.01.2025

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується необхідність реформування оперативно-розшукової діяльності в Україні у зв'язку зі зміною парадигми, викликану прийняттям Кримінального процесуального кодексу України у 2012 р. та європейськими інтеграційними процесами. Застарілість чинного Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» 1992 р. створює необхідність його оновлення та переходу до нової моделі — кримінальної розвідки. Проаналізовано наукові праці українських дослідників, які вивчали питання становлення кримінальної розвідки. Встановлено, що після прийняття КПК України оперативно-розшукова діяльність втратила свою наступальну роль у боротьбі зі злочинністю. Доведено доцільність нормативного закріплення інституту кримінальної розвідки шляхом ухвалення Закону України «Про кримінальну розвідку». Автори

¹ доктор юридичних наук, професор; orcid 0000-0001-8478-4583; e-mail: naprnu@i.ua

² доктор юридичних наук, професор; orcid 0000-0003-2998-7235; e-mail: halik_chernigov@ukr.net

³ доктор юридичних наук; orcid 0000-0003-1002-7955; e-mail: alexandra.pravo@gmail.com

звертають увагу на європейський досвід, зокрема Литви, Німеччини, Франції та Великої Британії, де кримінальна розвідка інтегрована у правоохоронну діяльність і має законодавче закріплення. Запропоновано модернізувати підхід до діяльності Державної прикордонної служби України шляхом створення підрозділів кримінальної розвідки на базі існуючих оперативних структур. У статті визначено основні завдання кримінальної розвідки Держприкордонслужби, процедури здійснення цієї діяльності, механізми контролю та правове регулювання. Зроблено висновок про необхідність розробки нового законодавчого акту, що регламентуватиме діяльність кримінальної розвідки відповідно до стандартів ЄС, забезпечуючи ефективну боротьбу зі злочинністю та захист національної безпеки України. Окрему увагу приділено процедурним аспектам функціонування кримінальної розвідки, зокрема термінам її проведення, можливостям продовження, залученню негласних учасників та механізмам їхнього правового захисту. Запропоновано створення єдиного відомчого контролю за кримінально-розвідувальною діяльністю в межах Міністерства внутрішніх справ України, що сприятиме ефективному використанню ресурсів і забезпеченню прозорості.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність; кримінальна розвідка; Держприкордонслужба; оперативні підрозділи; повноваження.

ABSTRACT

The article examines the need for reforming operational and investigative activities in Ukraine due to a paradigm shift caused by the adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine in 2012 and the country's European integration aspirations. The outdated Law of Ukraine "On Operational and Investigative Activities" (1992) necessitates an update and a transition to a new model—criminal intelligence. The research analyzes Ukrainian scholars' works on the development of criminal intelligence. It has been established that after the adoption of the Criminal Procedure Code, operational and investigative activities lost their proactive role in combating crime. The article substantiates the necessity of formally recognizing the institution of criminal intelligence through the adoption of the Law of Ukraine "On Criminal Intelligence". The authors emphasize European experience, particularly in Lithuania, Germany, France, and the United Kingdom, where criminal intelligence is integrated into law enforcement and has legal recognition. The article proposes modernizing the approach of the State Border Guard Service of Ukraine by establishing criminal intelligence units within existing operational structures. Key tasks of criminal intelligence within the State Border Guard Service are identified, along with procedural mechanisms, control measures, and legal regulations. The article concludes that developing new legislation governing criminal intelligence is crucial for aligning Ukraine with EU standards, enhancing crime prevention efforts, and ensuring national security. Special attention is given to the procedural aspects of criminal intelligence operations, including the duration of such activities, extension possibilities, involvement of covert participants, and mechanisms for their legal protection. The article proposes the establishment of unified departmental oversight of criminal intelligence activities within the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, which would enhance resource efficiency and ensure transparency.

Key words: operational and investigative activities; criminal intelligence; State Border Guard Service; operational units; powers.

I. ВСТУП

Зміна парадигми оперативно-розшукової діяльності, що стала наслідком прийняття в 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу (КПК) України вимагає оновлення законодавства у сфері оперативно-розшукової діяльності. Потреба такого оновлення актуалізується і європейськими прагненнями України й необхідністю виконання вимог з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу та здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових, а також інституційних реформ, спрямованих на розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки¹. Так, пунктом 1.7.1 Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 рр., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 р. № 792-р, передбачена модернізація правових засад оперативно-розшукової діяльності². В умовах сьогодення оперативно-розшукова діяльність балансує між розвідувальною та кримінальною процесуальною діяльністю, адже діючий Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»³, прийнятий ще у 1992 р., є фактично морально застарілим, незважаючи на постійні зміни⁴. Модернізація цих засад передбачає оновлення законодавства шляхом прийняття до кінця 2025 р. Закону України «Про кримінальну розвідку».

Аналіз наукових джерел засвідчує, що впродовж останніх десяти років проблемами становлення та розвитку кримінальної розвідки

¹ Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції : постанова Верховної Ради України від 29.07.2022 № 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>

² Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

³ Притула А. М. (ред.) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: науково-практичний коментар. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ. 236 с.

⁴ Половніков В. В., Халимон С. І. (2017). Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Юридичні науки. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_3_4

в Україні присвятили свої праці С. В. Албул¹ Т. І. Блистів², М. Л. Грібов³, О. Є. Користін⁴, Р. Л. Степанюк⁵, Д. В. Веденєєв, О. Г. Семенюк⁶, О. В. Манжай, Є. Жицький⁷, К. Ісмайлов⁸, О. О. Подобний⁹ та інші.

У 2015 р. О. Користіним і С. Албулом було опубліковано Концепцію розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. Зі впливом часу певні її положення застаріли та втратили сенс, але переважна більшість є актуальними й досі.

Науковці правильно зауважують, що з прийняттям КПК України у 2012 р. оперативно-розшукова діяльність втратила наступальний характер у боротьбі зі злочинністю¹⁰. Незважаючи на те, що С. Албул вже раніше зазначав, що відбувається перехід від оперативно-розшукової діяльності до формування нової парадигми кримінальної розвідки¹¹, цей процес так і не набув будь-якого нормативного закріплення, окрім спроб наукового обґрунтування.

¹ Албул С. В. (2016). Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської республіки). *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 11–14.

² Блистів Т. І. (2017). Внутрішня (кримінальна, правоохоронна) розвідка в системі національної безпеки: зарубіжний досвід. *Наука і правоохорона*. № 4 (38). С. 165–171.

³ Грібов М. Л. (2016). Підрозділи оперативної служби в системі кримінальної розвідки національної поліції. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квіт. 2016 р.). Одеса: ОДУВС. С. 12–14.

⁴ Користін О. Є, Албул С. В. (2015). Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 158–163.

⁵ Степанюк Р. Л. (2024). Розвідка у криміналістиці й оперативно-розшуковій діяльності. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка*. Вип. 2 (106), Ч. 1. С. 191–203.

⁶ Веденєєв Л., Семенюк О. (2024). Місце й функції кримінальної розвідки у системі забезпечення національної безпеки України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. Вип. 2(70). С. 23–27. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.5>; Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г. (2024). Трансформація організаційно-функціонального устрою кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (1991–2019-ті роки). *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. № 2. С. 3–7. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-1>

⁷ Манжай О., Жицький Є. (2015). Кримінальна розвідка та її співвідношення з оперативним обслуговуванням. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. № 3/1(13). С. 100–105.

⁸ Ісмайлов К. Ю. (2016). Кримінальна розвідка з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 88–91.

⁹ Подобний О. О. (2016). Сутність, значення та актуальні сучасні проблеми кримінальної розвідки. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квітня 2016 р.). Одеса: ОДУВС. С. 53–55.

¹⁰ Користін О. Є, Албул С. В. (2015). Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 159.

¹¹ Албул С. В. (2016). Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської республіки). *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 11.

Так, Д. Веденєєв і О. Семенюк переконані, що практика протидії організованій злочинності підтвердила доцільність унормування інституту кримінальної розвідки на рівні ухвалення відповідного закону України та Концепції кримінальної розвідки (узгодженої з новітніми загальнодержавними доктринальними, концептуальними документами у сфері захисту національної безпеки)¹.

О. Манжай і Є. Жицький, проаналізувавши зміст терміну «кримінальна розвідка» у порівнянні з дефініцією «оперативне обслуговування», сконцентрували увагу на діяльнісному аспекті цих інститутів у різних країнах та розглянули поширені стратегії, в яких викладено процес кримінальної розвідки, її етапи, окремі методи та форми подання результатів. Крім цього, дослідили засоби, які використовуються у кримінальній розвідці, та її інформаційне забезпечення. За результатами проведеного аналізу змісту кримінальної розвідки та оперативного обслуговування автори дійшли висновку, що діяльність, яка проводиться у межах обох інститутів правоохоронної діяльності, є дещо подібною². Головне — в їхньому аналізі зазначається, що термін «кримінальна розвідка» співвідноситься з терміном «Intelligence-Led Policing», який в дослівному перекладі означає — поліцейська діяльність, керована розвідувальною інформацією.

Д. Веденєєв і О. Семенюк акцентують, що «відповідно до усталених у теорії й практиці оперативно-розшукової діяльності понять, кримінальна розвідка є складовою оперативно-розшукової діяльності, являє собою вид діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України з пошуку, отримання, фіксації, оцінювання, прогнозування та використання інформації за допомогою системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямований на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних кримінальних загроз суспільній безпеці, захист особи, держави і суспільства від протиправних посягань»³.

¹ Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г. (2024). Трансформація організаційно-функціонального устрою кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (1991–2019-ті роки). *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. № 2. С. 5.

² Манжай О., Жицький Є. (2015). Кримінальна розвідка та її співвідношення з оперативним обслуговуванням. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. № 3/1(13). С. 104.

³ Веденєєв Л., Семенюк О. (2024). Місце й функції кримінальної розвідки у системі забезпечення національної безпеки України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Юридичні науки. Вип. 2 (70). С. 25.

Отже, як бачимо, існує підхід, що кримінальна розвідка це кримінальний аналіз, який став «одним з дієвих сучасних інструментів збирання оперативної інформації під час кримінальної розвідки»¹, а ефективне управління кримінальною інформацією потребує відповідної стратегічної уваги². Зокрема, Р. Л. Степанюк зазначає, що «у практичній площині кримінальна розвідка є частиною діяльності підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України. Зараз ці підрозділи об'єднують у собі функції кримінального аналізу та забезпечення формування і підтримки функціонування автоматизованих інформаційних систем, що формуються в процесі здійснення оперативно-розшукової та аналітичної діяльності»³.

Відповідно до Закону України «Про бюро економічної безпеки України», кримінальний аналіз — це «інформаційно-аналітична діяльність, спрямована на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання та інтерпретацію, прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання для виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень...»⁴.

Вітчизняна вчена Т. І. Блистів, досліджуючи особливості формування системи національної розвідки, звертає увагу, що правники, використовуючи різні терміни: кримінальна розвідка, поліцейська розвідка, внутрішня розвідка, сходяться на тому, що цей вид діяльності більшість із них називає «кримінальна розвідка». Проте, особисто вона вважає, що логічно називати такий вид розвідки — правоохоронною, оскільки суб'єктами її здійснення є виключно правоохоронні органи⁵.

Виходячи з аналізу публікаційної активності, тема створення кримінальної розвідки в Україні, а точніше її законодавча формалізація,

¹ Ісмаїлов К. Ю. (2016). Кримінальна розвідка з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 90.

² Rodríguez N. F. P., Martínez A. E. R., Cabañas M. A. (2024). Driving knowledge management in criminal analysis: Exploring the synergy between organisational culture, knowledge management processes, and artificial intelligence. *Revista Criminalidad*. Vol. 66. Issue 3. pp. 163–182. URL: <https://doi.org/10.47741/17943108.671>

³ Степанюк Р. Л. (2024). Розвідка у криміналістиці й оперативно-розшуковій діяльності. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка*. Вип. 2 (106) Ч. 1. С. 194.

⁴ Про Бюро економічної безпеки України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 23. Ст. 197.

⁵ Блистів Т. І. (2017). Внутрішня (кримінальна, правоохоронна) розвідка в системі національної безпеки: зарубіжний досвід. *Наука і правоохорона*. № 4 (38). С. 165.

набула нового значення в 2023–2025 рр. з моменту затвердження Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України. Очевидно проблема реформування оперативно-розшукової діяльності вже перезріла, що і обумовлює актуальність цієї статті.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою цієї статті є аналіз організаційних засад майбутнього функціонування кримінальної розвідки в системі органів Державної прикордонної служби України. У дослідженні використано такі загальнонаукові методи, як: аналіз та синтез, індукція та дедукція, спостереження, порівняння та аналогія, абстрагування та узагальнення.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Оперативно-розшукова діяльність є надбанням СРСР і вже давно назрів час привести цю діяльність у відповідність до кращих європейських практик. Діяльність, подібну до оперативно-розшукової, у країнах — членах Європейського Союзу та інших європейських державах зазвичай називають термінами, які вказують на правоохоронні або слідчі функції. Найбільш поширеними термінами є:

Criminal Intelligence Operations (кримінально-розвідувальна діяльність) — використовується для опису роботи правоохоронних органів, спрямованої на збір, аналіз і використання інформації для запобігання, виявлення та розслідування злочинів;

Investigative Operations (слідчі операції) — більш вузький термін, який охоплює розслідування конкретних злочинів, але може включати використання спеціальних методів;

Law Enforcement Intelligence Activities (розвідувальна діяльність правоохоронних органів) — описує широкий спектр заходів, які включають збирання інформації, аналіз та обмін даними для забезпечення безпеки. Ці сфери включають підривну діяльність, громадянські заворушення, злочинну діяльність, тероризм і організовану злочинну діяльність;

Covert Operations (таємні операції) — підходить для позначення діяльності, яка виконується непублічно, наприклад, спостереження або розкриття діяльності організованих груп.

У контексті Європейського Союзу та міжнародного співробітництва такі заходи регулюються правовими стандартами ЄС, зокрема *Acquis Communautaire*. У Німеччині цю діяльність можна описати як «*Kriminalpolizeiliche Ermittlungen*» (слідча діяльність кримінальної поліції) або «*Verdeckte Ermittlungen*» (таємні розслідування). У Франції термін «*Enquêtes Sous Couverture*» (розслідування під прикриттям) використовується для опису таємних заходів, а «*Renseignement Criminel*» — для кримінальної розвідки. У Великобританії застосовуються поняття «*Covert Human Intelligence Sources*» (CHIS) для агентурної роботи та «*Criminal Investigation*» для загального розслідування кримінальних правопорушень.

Термін «*Criminal Investigation*» може створити плутанину через різницю в юридичних системах та термінології. У контексті українського законодавства, розслідування кримінальних правопорушень (у кримінальному процесуальному розумінні) є сферою діяльності слідчого, а оперативно-розшукова діяльність належить до окремого етапу, який може бути превентивним або допоміжним у кримінальному процесі.

Така розбіжність дійсно пов'язана з особливостями перекладу, а також різними підходами до правоохоронної діяльності в Україні та країнах — членах ЄС. У Європі чіткий поділ між оперативною та слідчою діяльністю здебільшого менш виражений, ніж у пострадянських країнах.

Термін «*Criminal Intelligence*» — більш точний термін для опису оперативно-розшукової діяльності в європейському контексті, адже він охоплює аналітичну роботу, збір даних, превентивні заходи та підтримку слідства.

Термін «*Covert Police Operations*» — вказує на діяльність, пов'язану з таємним збором інформації, наприклад, спостереження чи агентурна робота.

Термін «*Preliminary Investigative Activities*» — іноді використовується для позначення діяльності, яка передуює офіційному відкриттю кримінального провадження.

Отже, в Україні ми маємо оперативно-розшукову діяльність, яка регулюється Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» і передбачає значну автономність оперативних працівників. Проте після внесення даних до Єдиного реєстру досудового розслідування вони діють лише на підставі доручення слідчого чи прокурора.

В Європейських країнах оперативні й слідчі функції більш інтегровані. Наприклад, у Німеччині поліцейські, які проводять розвідувальні заходи, можуть мати ширші повноваження і залучатися до активного розслідування без такого формального поділу ролей, як в Україні.

Україна буде вимушена перейти до стандартів ЄС, а це означає більшу інтеграцію оперативної і слідчої діяльності для забезпечення ефективної роботи. Чіткий акцент на захист прав людини під час проведення оперативно-розшукових заходів. Перегляд ролі оперативного працівника — можливе надання більшої ініціативи, як це робиться у деяких європейських системах (утворення нарешті детективів у всіх суб'єктах такої діяльності).

Вітчизняні вчені часто посилаються на досвід наших Балтійських колег, скоріш за все, це викликано нашим спільним радянським минулим. Для прикладу звернемося до законодавства Литви. У 2012 р. в Литві прийнято «Law on Criminal Intelligence» № XI-2234. Цей Закон встановлює законодавчу базу та основні принципи здійснення *кримінально-розшукової діяльності*, визначає керівні принципи та цілі *кримінально-розшукової діяльності*, передбачає права та обов'язки органів кримінальної розвідки, встановлює процедури проведення *кримінально-розшукових розслідувань*, передбачає залучення осіб до кримінально-розшукової діяльності тощо¹.

Як бачимо, діяльність, яка раніше мала назву «оперативно-розшукова» набула нового значення і йменується тепер «кримінально-розшуковою». Проте органи, які мають її здійснювати, в законі називаються «кримінальна розвідка». Серед суб'єктів кримінально-розвідувальної діяльності є також і Служба охорони державного кордону при Міністерстві внутрішніх справ Литви (аналог Державної прикордонної служби України). Ця Служба наділена повноваженням розслідування прикордонних інцидентів і повноцінно користується правами, що закріплені в «Law on Criminal Intelligence».

Державна прикордонна служба України діє у порядок і спосіб, передбачені Конституцією та законами України, інакше кажучи — «дозволено їй те, що встановлено законом». Враховуючи необхідність приведення засад здійснення оперативно-розшукової діяльності до стандартів ЄС, виникає потреба прийняття вітчизняного законо-

¹ Law on Criminal Intelligence 2 October 2012 No. XI-2234. URL: <http://surl.li/dzqsrx>

давчого акту про кримінально-розвідувальну діяльність. Очевидно, що його проєкт матиме назву: Закон України «Про кримінальну розвідку». Вказаний законодавчий акт має встановити правові основи, принципи та завдання, об'єкти впливу, права та обов'язки суб'єктів, порядок провадження такої діяльності, участь в ній різних осіб, використання інформації, отриманої в ході її провадження, а також фінансування, координацію, прокурорський, судовий та парламентський контроль. Кримінально-розвідувальна діяльність за аналогією буде визнана однією із форм оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України у недалекому майбутньому, що потребуватиме внесення змін й до профільного закону.

При створенні проєкту законодавчого акту, що регулюватиме питання кримінально-розвідувальної діяльності — Закону України «Про кримінальну розвідку», варто відійти від прив'язки його положень до КПК України, адже, якщо ми триматимемось за положення зазначеного кодексу, то ми ніколи не зможемо здійснювати свою діяльність без вказівок (доручення) дізнавача, слідчого і прокурора і лише у певному кримінальному провадженні.

Доцільним є також наділення суб'єктів кримінально-розвідувальної діяльності рівністю. Під рівністю ми розуміємо надання їм однакових повноважень із чітким розмежуванням компетенції на підставі існуючих статей (розділів) Кримінального кодексу України та теоретичної можливості законодавчого розширення караності суспільно-небезпечних діянь.

Не вдаючись в загальні положення, правові основи, принципи, які будуть однаковими для усіх суб'єктів кримінально-розвідувальної діяльності, спробуємо визначити основні завдання підрозділів Державної прикордонної служби України.

Підрозділи кримінально-розвідувальної діяльності доречно, на нашу думку, створити на базі існуючих оперативних підрозділів (оперативно-розшукових, внутрішньої, власної безпеки, оперативного документування та оперативно-технічних), виключивши із цього переліку розвідувальний підрозділ Адміністрації Держприкордонслужби, оскільки він у своїй службовій діяльності використовує Закон України «Про розвідку». Це переконання ґрунтується на практичному досвіді, який підтверджує, що розвідувальні органи не використовують Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», адже Закон України

«Про розвідку» наділяє їх ширшими повноваженнями та дозволяє мінімізувати прокурорський (судовий) нагляд за цією діяльністю. Організаційно-штатний перехід вбачаємо раціональним і найбільш економним в умовах правового режиму воєнного стану, шляхом здійснення переатестації діючих військовослужбовців (оперативних співробітників, оперуповноважених).

Завданнями кримінальної розвідки Державної прикордонної служби України можуть бути:

- 1) попередження кримінальних правопорушень на державному кордоні та у контрольованих прикордонних районах;
- 2) виявлення кримінальних правопорушень, а також встановлення осіб, які готують, вчиняють або вчинили кримінальне правопорушення на державному кордоні та у контрольованих прикордонних районах;
- 3) захист особи від кримінально-протиправного впливу;
- 4) розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування чи суду, засуджених, а також осіб, які зниклих безвісти;
- 5) забезпечення внутрішньої безпеки суб'єктів кримінально-розвідувальної діяльності.

Строки провадження кримінальної розвідки доцільно визначити терміном «шість місяців» з можливістю продовження за вмотивованим клопотанням перед керівником органу вищого кримінально-розвідувального підрозділу, погодженого з відповідним прокурором на шість місяців. При цьому, вважаємо, що загальний строк таких подовжень не повинен перевищувати трьох років або не більше строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

На нашу думку, негласним учасникам кримінально-розшукового провадження, які залучені до кримінальної розвідки і не є співробітниками суб'єктів кримінальної розвідки, повинен надаватися доступ до державної таємниці, в порядку, встановленому статтею 27 Закону України «Про державну таємницю». Час виконання завдань негласними учасниками кримінально-розшукового провадження може зараховуватись як страховий стаж для отримання пенсії на їх вимогу лише у період отримання доступу до державної таємниці, що буде стимулюючою нормою.

Кошти, отримані негласним учасником кримінально-розшукового провадження, не повинні підлягати декларуванню та фінансовому контролю з боку держави, проте негласний учасник такого прова-

дження може самостійно укласти договір на добровільну сплату страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (шляхом укладання договору приєднання через особистий кабінет Пенсійного фонду України). Проте очевидно, що це можливо лише за умови, коли сума винагороди буде гідною і достатньою.

Враховуючи те, що Міністр внутрішніх справ України погоджуватиме (продовжуватиме) строки продовження кримінально-розвідувальних проваджень, вбачається за доцільне утворити при Міністерстві внутрішніх справ України підрозділ (директорат, управління) відомчого контролю за кримінально-розвідувальною діяльністю підрозділів, що координуються через Міністра внутрішніх справ України (Національної поліції України та Державної прикордонної служби України). Це, відповідно, унеможливить здійснення кримінально-розвідувальної діяльності по одній особі або факту та надасть можливість утворити єдиний обліково-довідковий підрозділ. Такий підхід існує в Міністерствах внутрішніх справ країн — членів Європейського Союзу.

Контроль за використанням коштів кримінальної розвідки Державної прикордонної служби України повинна здійснювати Рахункова палата (загальний), Міністерство внутрішніх справ України (відомчий), підрозділ кримінальної розвідки центрального органу виконавчої влади із залученням управління внутрішнього аудиту (внутрішній).

Контроль за кримінально-розвідувальною діяльністю має здійснюватися: Верховною Радою України в особі відповідного парламентського комітету (парламентський), Кабінетом Міністрів України через профільного Міністра (відомчий), підрозділом кримінальної розвідки центрального органу виконавчої влади (внутрішній), Офісом Генерального прокурора (нагляд за законністю).

До компетенції підрозділів кримінальної розвідки необхідно віднести: запобігання, виявлення, припинення кримінальних правопорушень у сфері: недоторканності державних кордонів, територіальної цілісності, господарської діяльності, обігу наркотичних засобів, психotropних речовин, їх аналогів або прекурсорів, службової діяльності, проти волі, честі та гідності особи, проти громадської безпеки, проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) військовослужбовців Державної при-

кордонної служби України, а також правопорушень, які вчиняються у прилеглий та виключній (морській) економічній зонах України.

IV. ВИСНОВКИ

Проведений аналіз підтверджує необхідність модернізації оперативно-розшукової діяльності в Україні через створення кримінальної розвідки. Проаналізовано вітчизняний і міжнародний досвід, що свідчить про ефективність інтегрованої розвідувальної діяльності у правоохоронних органах.

При створенні законодавчого акту, що регулюватиме суспільні відносини у сфері кримінально-розвідувальної діяльності, не слід пов'язувати його положення з КПК України, оскільки в такому разі така діяльність здійснюватиметься тільки за дорученнями дізнавача, слідчого і прокурора, а також лише за певними кримінальними провадженнями. Також варто наділити суб'єктів кримінальної розвідки однаковими повноваженнями з чітким розмежуванням компетенції. Прийняття Закону України «Про кримінальну розвідку» відповідатиме європейським стандартам і дасть змогу підвищити ефективність боротьби зі злочинністю та захист національної безпеки України.

Подальші дослідження інституту кримінальної розвідки та практичного її втілення в Україні залишаються актуальними з огляду на вимоги сьогодення.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Албул С. В. (2016). Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської республіки). *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 11–14.
2. Блістів Т. І. (2017). Внутрішня (кримінальна, правоохоронна) розвідка в системі національної безпеки: зарубіжний досвід. *Наука і правоохорона*. № 4 (38). С. 165–171.
3. Веденєєв Л., Семенюк О. (2024). Місце й функції кримінальної розвідки у системі забезпечення національної безпеки України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. Вип. 2(70). С. 23–27. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.5>
4. Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г. (2024). Трансформація організаційно-функціонального устрою кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України (1991–2019-ті роки). *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. № 2. С. 3–7. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-1>
5. Грібов М. Л. (2016). Підрозділи оперативної служби в системі кримінальної розвідки національної поліції. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квіт. 2016 р.). Одеса: ОДУВС. С. 12–14.

6. Ісмаїлов К. Ю. (2016). Кримінальна розвідка з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 88–91.
7. Користін О. Є, Албул С. В. (2015). Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. С. 158–163.
8. Манжай О., Жицький Є. (2015). Кримінальна розвідка та її співвідношення з оперативним обслуговуванням. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. № 3/1(13). С. 100–105.
9. Подобний О. О. (2016). Сутність, значення та актуальні сучасні проблеми кримінальної розвідки. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 квітня 2016 р.). Одеса: ОДУВС. С. 53–55.
10. Половніков В. В., Халимон С. І. (2017). Проблеми правового регулювання оперативно-розшукової діяльності: пошук шляхів вирішення. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Юридичні науки. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadrpcurn_2017_3_4
11. Притула А. М. (ред.) (2021). Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: науково-практичний коментар. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ. 236 с.
12. Про Бюро економічної безпеки України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2021. № 23. Ст. 197.
13. Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції : постанова Верховної Ради України від 29.07.2022 № 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>
14. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.05.2023 № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>
15. Степанюк Р. Л. (2024). Розвідка у криміналістиці й оперативно-розшуковій діяльності. *Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка*. Вип. 2 (106), Ч. 1. С. 191–203.
16. Law on Criminal Intelligence 2 October 2012 No. XI-2234. URL: <http://surl.li/dzqsrx>
17. Rodríguez N. F. P., Martínez A. E. R., Cabañas M. A. (2024). Driving knowledge management in criminal analysis: Exploring the synergy between organisational culture, knowledge management processes, and artificial intelligence. *Revista Criminalidad*. Vol. 66. Issue 3. pp. 163–182. URL: <https://doi.org/10.47741/17943108.671>

REFERENCES

1. Albul S. V. (2016). Dosvid krayin Baltiyi u stanovlenni kryminalnoyi rozvidky (na przykladi Lytovskoyi respubliky) [The experience of the Baltic countries in the development of criminal intelligence (using the example of the Republic of Lithuania)]. *South Ukrainian Legal Journal*. No. 1. pp. 11–14 [in Ukrainian].
2. Blystiv T. I. (2017). Vnutrishnya (kryminalna, pravookhoronna) rozvidka v systemi natsionalnoyi bezpeky: zarubizhnyy dosvid [Domestic (criminal, law enforcement) intelligence in the national security system: foreign experience]. *Science and Law Enforcement*. No. 4(38). pp. 165–171 [in Ukrainian].
3. Gribov M. L. (2016). Pidrozdily operativnoyi sluzhby v systemi kryminalnoyi rozvidky natsionalnoyi politysiyi. [Units of the operational service in the criminal intelligence system of the national police]. *Kryminalna rozvidka: metodolohiya, zakonodavstvo, zarubizhnyy dosvid* [Criminal intelligence: methodology, legislation, foreign experience]: materials of the International Scientific and Practical Conference (Odessa, April 29, 2016). Odesa: OSUIE. pp. 12–14 [in Ukrainian].

4. Ismailov K. Yu. (2016). Kryminalna rozvidka z vidkrytykh dzherel yak instrument zbyrannya operatyvnoyi informatsiyi [Criminal intelligence from open sources as a tool for collecting operational information]. *South Ukrainian Legal Journal*. No. 1. pp. 88–91 [in Ukrainian].
5. Korystin O. E., Albul S. V. (2015). Kontseptsiya rozvytku kryminalnoyi rozvidky orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy [Concept of development of criminal intelligence of internal affairs bodies of Ukraine]. *South Ukrainian Legal Journal*. No. 1. pp. 158–163. [in Ukrainian].
6. Law on Criminal Intelligence 2 October 2012 No. XI-2234. URL: <http://surl.li/dzqsrx>
7. Manzhay O., Zhytskyi E. (2015). Kryminalna rozvidka ta yiyi spivvidnoshennya z operatyvnym obsluhovuvannyam [Criminal Intelligence and Its Correlation with Operational Service]. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. No. 3/1(13). pp. 100–105 [in Ukrainian].
8. Podobny O. O. (2016). Sutnist, znachennya ta aktual'ni suchasni problemy kryminalnoyi rozvidky [The essence, significance and current modern problems of criminal intelligence]. *Kryminalna rozvidka: metodolohiya, zakonodavstvo, zarubizhnyy dosvid [Criminal intelligence: methodology, legislation, foreign experience]: materials of the International Scientific and Practical Conference* (Odessa, April 29, 2016). Odessa: OSUIE. pp. 53–55 [in Ukrainian].
9. Polovnikov V. V., Khalymon S. I. (2017). Problemy pravovoho rehulyuvannya operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti: poshuk shlyakhiv vyrishennya [Problems of legal regulation of operational-detective activities: search for solutions]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Legal Sciences*. Vol. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_3_4 [in Ukrainian].
10. Prytula A. M. (ed.) (2021). The Law of Ukraine “On Operational and Investigative Activities”: Scientific and Practical Commentary. Khmelnytskyi: Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. 236 p. [in Ukrainian].
11. On the Bureau of Economic Security of Ukraine. *Bulletin of the Verkhovna Rada* (BVR). 2021. No. 23. Art. 197. [in Ukrainian].
12. On some measures to fulfil Ukraine’s obligations in the field of European integration: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 29 July 2022 No. 2483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text> [in Ukrainian].
13. On the Comprehensive Strategic Plan for Reforming Law Enforcement Agencies as a Part of the Security and Defence Sector of Ukraine for 2023-2027: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11 May 2023 No. 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> [in Ukrainian].
14. Rodríguez N. F. P., Martínez A. E. R., Cabañas M. A. (2024). Driving knowledge management in criminal analysis: Exploring the synergy between organisational culture, knowledge management processes, and artificial intelligence. *Revista Criminalidad*. Vol. 66. Issue 3. pp. 163–182. URL: <https://doi.org/10.47741/17943108.671>
15. Stepaniuk R. L. (2024). Rozvidka u kryminalistytsi y operatyvno-rozshukoviy diyalnosti. [Intelligence in forensics and operational-search activities]. *Bulletin of the E. O. Didorenko Lviv Institute of Criminalistics*. Vol. 2(106), Part 1. pp. 191–203 [in Ukrainian].
16. Vedeneev L., Semenyuk O. (2024). Mistse y funktsiyi kryminalnoyi rozvidky u systemi zabezpechennya natsionalnoyi bezpeky Ukrainy [The place and functions of criminal intelligence in the system of ensuring national security of Ukraine]. *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences*. Vol. 2(70). pp. 23–27. URL: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.5> [in Ukrainian].
17. Vedeneev D. V., Semenyuk O. G. (2024). Transformatsiya orhanizatsiyno-funktsionalnoho ustroyu kryminalnoyi rozvidky orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy (1991–2019-ti roky) [Transformation of the organizational and functional structure of criminal intelligence of the internal affairs bodies of Ukraine (1991–2019)]. *Ukrainian Police: Theory, Legislation, Practice*. No. 2. pp. 3–7. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-1> [in Ukrainian].